შვიდი პრინციპი — და როცა ისინი ერთმანეთს ეჯახება

N524 — საერთაშორისო საჯარო სამართალი · კვირა 3 · დარიგება

გიორგი კობერიძე · ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

დასაწყისი: სრუტე, ნაღმები და ორი დამნაშავე

1946 წლის 22 ოქტომბერი, კორფუს სრუტე. ბრიტანეთის ოთხი სამხედრო ხომალდი ალბანეთის ტერიტორიულ წყლებში გადის — არხით, რომელიც 1944 წელს ნაღმებისგან გაიწმინდა და უსაფრთხოდ ითვლებოდა.

ესმინეცი *Saumarez* ნაღმს ეჯახება. მეორე ესმინეცი, *Volage*, მას დასახმარებლად მიდის და, როცა ბუქსირით მიათრევს, **ისიც** ნაღმს ეჯახება.

> „ბრიტანეთის ორმოცდახუთი ოფიცერი და მეზღვაური დაიღუპა, ორმოცდაორი კი დაიჭრა.“
>
> *ორიგინალი:* „Forty-five British officers and sailors lost their lives, and forty-two others were wounded.“
>
> — *ICJ, Corfu Channel (Merits, 1949), ოფიციალური რეზიუმე, ST/LEG/SER.F/1, გვ. 5*

დიდმა ბრიტანეთმა ალბანეთს აცნობა, რომ სრუტეს გაწმენდდა. ალბანეთმა უპასუხა: ჩვენს წყლებში — **ჩვენი თანხმობის გარეშე — არა. 1946 წლის 12–13 ნოემბერს** ბრიტანეთის ფლოტი მაინც შევიდა ალბანეთის წყლებში და 22 ღუზაზე დამაგრებული ნაღმი მოჭრა. მიზანი: მტკიცებულების მოპოვება, სანამ ის გაქრებოდა.

1949 წელს მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლომ (ICJ) ორი გადაწყვეტილება გამოიტანა:

	სასამართლოს გადაწყვეტილება
ალბანეთი	**პასუხისმგებელია** აფეთქებებისთვის (11 ხმით 5-ის წინააღმდეგ)
დიდი ბრიტანეთი	ნოემბრის ოპერაციით **დაარღვია ალბანეთის სუვერენიტეტი — ერთხმად**

> „სასამართლოს შეუძლია ჩარევის ე.წ. უფლება მხოლოდ **ძალის პოლიტიკის** გამოვლინებად მიიჩნიოს, რომელსაც საერთაშორისო სამართალში ადგილი არ აქვს. რაც შეეხება თვითდახმარების ცნებას, სასამართლოს არც მისი მიღება შეუძლია: დამოუკიდებელ სახელმწიფოებს შორის **ტერიტორიული სუვერენიტეტის პატივისცემა** საერთაშორისო ურთიერთობების არსებითი საფუძველია.“
>
> *ორიგინალი:* „It can only regard the alleged right of intervention as the manifestation of a policy of force which cannot find a place in international law. As regards the notion of self-help, the Court is also unable to accept it: between independent States the respect for territorial sovereignty is an essential foundation for international relations.“
>
> — *Corfu Channel, რეზიუმე, გვ. 7*

> **? ვინ მოიგო?**
>
> ორივემ — და არცერთმა. სასამართლომ დაადგინა, რომ ალბანეთს **კომპენსაციის გადახდის ვალდებულება** ჰქონდა. ალბანეთმა კი მიიღო სასამართლოს განცხადება, რომ მისი სუვერენიტეტი დაირღვა — და სასამართლომ თქვა, რომ ეს განცხადება **თავისთავად** არის სათანადო სატისფაქცია.
>
> ამ ლექციის ცენტრალური იდეა ამ საქმეშია: **ძირითადი პრინციპები მოქმედებს მაშინაც, როცა მეორე მხარე დამნაშავეა.** საერთაშორისო სამართალი თვითდახმარებას არ უშვებს — **დაზარალებულის** თვითდახმარებასაც კი.

ხიდი წინა კვირიდან

გასულ კვირას ვნახეთ, რომ *Nicaragua*-ში ICJ-მა ძალის აკრძალვის ჩვეულებითი ხასიათი დაადგინა **გენასამბლეის ერთი რეზოლუციის** მიმართ სახელმწიფოების დამოკიდებულებით. ეს რეზოლუცია არის **2625 (XXV) — მეგობრული ურთიერთობების დეკლარაცია** (Friendly Relations Declaration), 1970.

ეს ამ კვირის ცენტრალური დოკუმენტია. და ICJ-მა 2010 წელს პირდაპირ თქვა, რომ ის **„ასახავს საერთაშორისო ჩვეულებით სამართალს”** *(Kosovo AO, რეზიუმე, გვ. 132)*.

ორიგინალი: „which reflects customary international law“

> 🔗 **ანუ:** გენასამბლეის რეზოლუცია თავისთავად სავალდებულო არ არის (რბილი სამართალი — კვ. 2). მაგრამ მისი შინაარსი ავალდებულებს — **ჩვეულებით**. სწორედ ასე მუშაობს მატერიალური წყარო.

I. საიდან მოდის „ძირითადი პრინციპები“

ჯერ წესდება — მიზნები (მუხ. 1) და პრინციპები (მუხ. 2)

გაეროს წესდების **მუხლი 1** ადგენს მიზნებს, **მუხლი 2** — პრინციპებს, რომლებითაც ორგანიზაცია და წევრები მოქმედებენ:

მუხ. 2	პრინციპი
2(1)	სუვერენული თანასწორობა
2(2)	ვალდებულებების კეთილსინდისიერი შესრულება
2(3)	დავების მშვიდობიანი გადაწყვეტა
2(4)	ძალის გამოყენების ან მუქარის აკრძალვა
2(5)	გაეროსთვის დახმარების გაწევა
2(6)	არაწევრების მიერ პრინციპების დაცვის უზრუნველყოფა
2(7)	**ორგანიზაციის** მიერ შიდა საქმეებში ჩაურევლობა

თვითგამორკვევა მუხ. 2-ში არ არის — ის **მიზანია**, მუხ. 1(2)-ში: „ერებს შორის მეგობრული ურთიერთობების განვითარება, **ხალხთა თანასწორუფლებიანობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის** პატივისცემის საფუძველზე“. *ორიგინალი:* „To develop friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples…“

> ⚠️ **ხაფანგი მუხ. 2(7)-ში.** ის **გაეროს** უკრძალავს ჩარევას — „Nothing contained in the present Charter shall authorize **the United Nations** to intervene…“ — და თავადვე შეიცავს გამონაკლისს: **VII თავის აღსრულების ზომები**. **სახელმწიფოების** ჩარევის აკრძალვა წესდებაში პირდაპირ არ წერია — ის 2625-სა და ჩვეულებაშია.

შემდეგ — 2625: ცხრა წელი შვიდ პრინციპზე

2625 ერთ დღეში არ დაწერილა *(UN Audiovisual Library, 2625-ის პროცედურული ისტორია, გვ. 1–3)*:

- **1961** — თორმეტმა დელეგაციამ დღის წესრიგში შეიტანა საკითხი, რომლის სათაურიც იყო **„სახელმწიფოთა მშვიდობიანი თანაარსებობის“ (peaceful coexistence of States)** პრინციპები. შესწორებით ეს სიტყვები შეიცვალა ფორმულით **„მეგობრული ურთიერთობები და თანამშრომლობა სახელმწიფოებს შორის წესდების შესაბამისად“**.
- **1962** — რეზოლუცია 1815: **შვიდი** პრინციპი. ჯერ მხოლოდ ოთხი შეისწავლეს.
- **1964–1970** — სპეციალური კომიტეტი მეხიკოში, ნიუ-იორკსა და ჟენევაში.
- **1970 წლის 24 ოქტომბერი**, გაეროს 25 წლის იუბილე — **„კენჭისყრის გარეშე“** მიიღეს. *ორიგინალი:* „adopted, without a vote“

> 💡 **რატომ არის ეს მნიშვნელოვანი?** კენჭისყრის გარეშე მიღება ნიშნავს, რომ ცივი ომის პიკზე **არცერთმა სახელმწიფომ არ მოითხოვა ხმის მიცემა** ტექსტის წინააღმდეგ. როცა ICJ ეძებს opinio juris-ს, ასეთი ფართო შეთანხმება სწორედ ის არის, რასაც ეძებს (კვ. 2 — *Nicaragua*).

დეკლარაციის ორი საკვანძო წინადადება

> „თავიანთი განმარტებისა და გამოყენებისას ზემოაღნიშნული პრინციპები **ურთიერთდაკავშირებულია** და თითოეული პრინციპი **სხვა პრინციპების კონტექსტში** უნდა იქნეს განმარტებული.“
>
> *ორიგინალი:* „In their interpretation and application the above principles are interrelated and each principle should be construed in the context of the other principles.“

> „წესდების პრინციპები, რომლებიც ამ დეკლარაციაშია ასახული, წარმოადგენს **საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებს**...“
>
> *ორიგინალი:* „The principles of the Charter which are embodied in this Declaration constitute basic principles of international law...“
>
> — *GA Res. 2625 (XXV), General Part, გვ. 124*

პირველი წინადადება ამ ლექციის ბოლო ნაწილის (IX) გასაღებია: პრინციპები **იერარქიულად არ არის დალაგებული** — მათ ერთად კითხულობენ.

II. პრინციპი 1 — ძალის გამოყენების ან მუქარის აკრძალვა

> „ყოველ სახელმწიფოს აქვს ვალდებულება, თავი შეიკავოს საერთაშორისო ურთიერთობებში ნებისმიერი სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობის ან პოლიტიკური დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ ძალის გამოყენებისგან ან მისი მუქარისგან (...). ასეთი მუქარა ან ძალის გამოყენება საერთაშორისო სამართლისა და გაეროს წესდების დარღვევაა და **არასოდეს უნდა იქნეს გამოყენებული** საერთაშორისო საკითხების გადაწყვეტის საშუალებად.“
>
> *ორიგინალი:* „Every State has the duty to refrain in its international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the purposes of the United Nations. Such a threat or use of force constitutes a violation of international law and the Charter of the United Nations and shall never be employed as a means of settling international issues.“
>
> — *2625, გვ. 122; შდრ. წესდება, მუხ. 2(4)*

2625 წესდების ერთ წინადადებას **აზუსტებს** *(გვ. 122–123)*:

- **აგრესიული ომი** — „დანაშაული მშვიდობის წინააღმდეგ” (*crime against the peace*) → ნიურნბერგი, კვ. 1; რომის სტატუტი, კვ. 11;
- **ძალის გამოყენებით რეპრესალიები** (საპასუხო ზომები) აკრძალულია;
- აკრძალულია **არარეგულარული ძალების, შეიარაღებული ბანდების, დაქირავებულების** ორგანიზება სხვა სახელმწიფოში შესაჭრელად;
- **„ძალის გამოყენებით ან მისი მუქარით მიღწეული ტერიტორიული შეძენა კანონიერად არ უნდა იქნეს აღიარებული.”** *ორიგინალი:* „No territorial acquisition resulting from the threat or use of force shall be recognized as legal.“ *(გვ. 123)*

> 🔗 **კვ. 1 → კვ. 2 → კვ. 3.** მონტევიდეოს მუხ. 11 (1933) → ARSIWA 41(2) (2001) → 2625 (1970). **ერთი და იგივე იდეა** სამ სხვადასხვა წყაროში. ეს არის „ორ წყაროში პარალელურად მცხოვრები ნორმის” (კვ. 2) ცოცხალი მაგალითი.

გამონაკლისები (დეტალურად — ძალის გამოყენების თემაში): **თავდაცვა** — „თანდაყოლილი უფლება” შეიარაღებული თავდასხმის შემთხვევაში *(წესდება, მუხ. 51)* და **უშიშროების საბჭოს ავტორიზაცია** VII თავის მიხედვით (კვ. 1 — კოსოვო 1999).

III. პრინციპი 2 — დავების მშვიდობიანი გადაწყვეტა

2625 ჩამოთვლის საშუალებებს: **„მოლაპარაკება, გამოძიება, შუამავლობა, შერიგება, არბიტრაჟი, სასამართლო განხილვა, რეგიონულ ორგანოებსა ან შეთანხმებებზე მიმართვა ან სხვა მშვიდობიანი საშუალებები მათი არჩევით”** *(გვ. 123)*.

ორი საკვანძო იდეა:

1. **საშუალების თავისუფალი არჩევანი** — „in accordance with the principle of free choice of means”. ვალდებულებაა **მშვიდობიანი** გადაწყვეტა — **არა** სასამართლოში წასვლა. (სწორედ ამიტომ ICJ-ს სჭირდება თანხმობა — კვ. 14.)
2. **თუ ერთი საშუალება ჩავარდა — ვალდებულება რჩება:** მხარეები აგრძელებენ გადაწყვეტის ძიებას „სხვა მშვიდობიანი საშუალებებით” და თავს იკავებენ ყოველგვარი ქმედებისგან, რომელიც სიტუაციას **გაამწვავებდა**.

🔗 **კორფუ:** დიდმა ბრიტანეთმა ჯერ უშიშროების საბჭოს მიმართა; საბჭომ მხარეებს **ICJ-ისთვის** მიმართვა ურჩია *(რეზიუმე, გვ. 5)*. **ეს** იყო სწორი გზა. ნოემბრის ოპერაცია — არა.

IV. პრინციპი 3 — ჩარევის აკრძალვა

„არცერთ სახელმწიფოს ან სახელმწიფოთა ჯგუფს არ აქვს უფლება, **პირდაპირ ან არაპირდაპირ, რა მიზეზითაც არ უნდა იყოს**, ჩაერიოს სხვა სახელმწიფოს შიდა ან საგარეო საქმეებში. შესაბამისად, შეიარაღებული ჩარევა და ჩარევის ყველა სხვა ფორმა, ან მუქარის მცდელობა სახელმწიფოს პიროვნების ან მისი პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ელემენტების წინააღმდეგ, საერთაშორისო სამართლის დარღვევაა.“

ორიგინალი: „No State or group of States has the right to intervene, directly or indirectly, for any reason whatever, in the internal or external affairs of any other State. Consequently, armed intervention and all other forms of interference or attempted threats against the personality of the State or against its political, economic and cultural elements, are in violation of international law.“

— *2625, გვ. 123*

რა არის „ჩარევა”? — *Nicaragua*-ს ორელემენტიანი ტესტი

„ჩარევა” არ ნიშნავს ყოველგვარ გავლენას. ICJ-მა ორი ელემენტი გამოყო *(Nicaragua, რეზიუმე, გვ. 165)*:

ელემენტი	შინაარსი
1. საგანი	საკითხი, რომელსაც სახელმწიფო სუვერენიტეტის პრინციპით **თავისუფლად წყვეტს** — პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული სისტემის არჩევა, საგარეო პოლიტიკა
2. საშუალება	**იძულება** — განსაკუთრებით ძალა: პირდაპირ (სამხედრო მოქმედება) ან არაპირდაპირ (სხვა სახელმწიფოში დივერსიული საქმიანობის მხარდაჭერა)

„ჩარევა მართლსაწინააღმდეგოა, როცა ასეთ არჩევანთან მიმართებით იყენებს **იძულების მეთოდებს**, განსაკუთრებით ძალას — ან სამხედრო მოქმედების პირდაპირი ფორმით, ან სხვა სახელმწიფოში დივერსიული საქმიანობის მხარდაჭერის არაპირდაპირი ფორმით.“

ორიგინალი: „Intervention is wrongful when it uses, in regard to such choices, methods of coercion, particularly force, either in the direct form of military action or in the indirect form of support for subversive activities in another State.“

და სასამართლომ დაამატა: სახელმწიფოთა პრაქტიკა **არ ამართლებს** აზრს, რომ თანამედროვე საერთაშორისო სამართალში არსებობს სხვა სახელმწიფოში **ოპოზიციის მხარდასაჭერად ჩარევის ზოგადი უფლება** *(იქვე)*.

🎯 **კრიტერიუმი = იძულება.** კრიტიკა, დიპლომატიური პროტესტი, ოფიციალური განცხადება — **იძულება არ არის**. აჯანყებულთა დაფინანსება და შეიარაღება — **არის**.

V. პრინციპი 4 — თანამშრომლობის ვალდებულება

სახელმწიფოებს აქვთ ვალდებულება, **„ითანამშრომლონ ერთმანეთთან, მიუხედავად მათი პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური სისტემების განსხვავებისა”** *(2625, გვ. 123)* — მშვიდობის შენარჩუნებაში, ადამიანის უფლებების დაცვაში, ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ და სამეცნიერო სფეროებში.

💡 **ყველაზე „რბილი” პრინციპი.** ყურადღება მიაქციეთ ზმნებს: აბზაცის ნაწილი იწერება **„shall”** ფორმით (ვალდებულება), ნაწილი კი — **„should”** ფორმით (რეკომენდაცია): „States **should** co-operate in the economic, social and cultural fields...“. **იურისტი ზმნებს კითხულობს.**

VI. პრინციპი 5 — ხალხთა თანასწორუფლებიანობა და თვითგამორკვევა

> „წესდებაში ასახული ხალხთა თანასწორუფლებიანობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის ძალით, **ყველა ხალხს აქვს უფლება**, თავისუფლად, გარე ჩარევის გარეშე, განსაზღვროს თავისი პოლიტიკური სტატუსი და წარმართოს თავისი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარება, და ყოველ სახელმწიფოს აქვს ვალდებულება, პატივი სცეს ამ უფლებას წესდების დებულებების შესაბამისად.“
>
> *ორიგინალი:* „...all peoples have the right freely to determine, without external interference, their political status and to pursue their economic, social and cultural development, and every State has the duty to respect this right in accordance with the provisions of the Charter.“
>
> — *2625, გვ. 123*

ყველაზე პოლიტიზებული პრინციპი. OpenRewi-ს სიტყვებით, თვითგამორკვევა „მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი საერთაშორისო სამართლებრივი სისტემის ერთ-ერთი ყველაზე პოლიტიზებული პრინციპია“ *(ch.2 §2.4 (M. Bak McKenna), გვ. 54)*. მას ზოგი **erga omnes**-ად, ზოგი **jus cogens**-ადაც კი მიიჩნევს — მაგრამ ზუსტ განმარტებაზე შეთანხმება **არ არსებობს**.

პარადოქსი ბირთვში

> „თვითგამორკვევა სუვერენულ ხელისუფლებას ერთდროულად **ლეგიტიმაციას აძლევს** და **ეჭვქვეშაც აყენებს**.“
>
> *ორიგინალი:* „self-determination both legitimates and challenges sovereign authority“
>
> — *OpenRewi ch.2, გვ. 55*

- **ლეგიტიმაციას აძლევს:** სახელმწიფო ლეგიტიმურია, რადგან ის ხალხის თვითგამორკვევის გამოხატულებაა;
- **ეჭვქვეშ აყენებს:** იგივე პრინციპი ხალხს აძლევს პლატფორმას, **შეცვალოს**, თუ როგორ იმართება.

ვინ არის „ხალხი”?

> „ხალხს არ შეუძლია გადაწყვეტილების მიღება, **სანამ ვინმე არ გადაწყვეტს, ვინ არის ხალხი**.“
>
> *ორიგინალი:* „the people cannot decide until someone decides who are the people“
>
> — *Sir Ivor Jennings; ციტ.: OpenRewi ch.2, გვ. 56*

ორი მიდგომა: **ethnos** (წარმოშობის, ეროვნული თემი) და **demos** (პოლიტიკურად განსაზღვრული თემი — სახელმწიფოს ან კოლონიური ტერიტორიის **მთელი** მოსახლეობა). დომინანტური — **demos**.

რა ფორმით ხორციელდება?

> „სუვერენული და დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნა, დამოუკიდებელ სახელმწიფოსთან თავისუფალი ასოცირება ან ინტეგრაცია, ან ხალხის მიერ თავისუფლად განსაზღვრული ნებისმიერი სხვა პოლიტიკური სტატუსი — ამ ხალხის მიერ თვითგამორკვევის უფლების განხორციელების **ფორმებია**.“
>
> *ორიგინალი:* „The establishment of a sovereign and independent State, the free association or integration with an independent State or the emergence into any other political status freely determined by a people constitute modes of implementing the right of self-determination by that people.“
>
> — *2625, გვ. 124*

⚠ **დამოუკიდებლობა ერთ-ერთი ფორმაა — არა ერთადერთი.** მთავარია არა შედეგი, არამედ **ხალხის თავისუფალი ნება**.

თვითგამორკვევის ექვსი კონტექსტი *(OpenRewi ch.2, გვ. 57–60)*

კონტექსტი	შინაარსი	სტატუსი
1. ზოგადი ნორმა	წესდება 1, 55 · ICCPR/ICESCR, მუხ. 1 · *Wall* (2004)	✅ სამართლებრივი უფლება
2. კოლონიური	რეზ. **1514 (1960)** — დამოუკიდებლობის უფლება; *Namibia*, *Western Sahara*, *East Timor*, *Chagos*	✅ **ყველაზე მყარი**
3. უცხოური ბატონობა	„alien subjugation, domination or exploitation”	✅
4. შიდა (დემოკრატიული)	პოლიტიკური მონაწილეობა, თავისუფალი არჩევნები	🟡 განვითარების პროცესშია
5. remedial (აღმდგენი)	გამოყოფის უფლება მძიმე და სისტემატური დარღვევისას?	❌ **„გამოყოფის უფლება საერთაშორისო სამართალში ჯერ არ არის აღიარებული”**
6. ძირძველი ხალხები და უმცირესობები	ავტონომია, თვითმმართველობა (ILO 169; UNDRIP — რეზ. 61/295)	🟡

კოლონიის ტერიტორია — „ცალკე და განსხვავებული”

> „კოლონიის ან სხვა არათვითმმართველი ტერიტორიის ტერიტორიას წესდების მიხედვით აქვს სტატუსი, რომელიც **ცალკეა და განსხვავდება** მისი მმართველი სახელმწიფოს ტერიტორიისგან...“
>
> *ორიგინალი:* „The territory of a colony or other Non-Self-Governing Territory has, under the Charter, a status separate and distinct from the territory of the State administering it...“
>
> — *2625, გვ. 124*

ეს წინადადება სემინარის (*Chagos*) გასაღებია: კოლონიური სახელმწიფო კოლონიის ტერიტორიას **ვერ დაყოფს** საკუთარი ნებით.

VII. პრინციპი 6 — სუვერენული თანასწორობა

> „ყველა სახელმწიფო სარგებლობს სუვერენული თანასწორობით. მათ აქვთ თანაბარი უფლებები და მოვალეობები და არიან საერთაშორისო თანამეგობრობის თანასწორი წევრები, **მიუხედავად ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური თუ სხვა ხასიათის განსხვავებებისა**.“
>
> *ორიგინალი:* „All States enjoy sovereign equality. They have equal rights and duties and are equal members of the international community, notwithstanding differences of an economic, social, political or other nature.“
>
> — *2625, გვ. 124; შდრ. წესდება, მუხ. 2(1)*

ექვსი ელემენტი *(2625, გვ. 124)*:

	ელემენტი
(ა)	სახელმწიფოები **იურიდიულად** თანასწორნი არიან
(ბ)	თითოეული სარგებლობს სრული სუვერენიტეტის თანდაყოლილი უფლებებით
(გ)	თითოეულს აქვს ვალდებულება, პატივი სცეს სხვა სახელმწიფოების **პიროვნებას**
(დ)	სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობა და პოლიტიკური დამოუკიდებლობა **ხელშეუხებელია**
(ე)	თითოეულს აქვს უფლება, თავისუფლად აირჩიოს და განავითაროს თავისი სისტემა
(ვ)	თითოეულს აქვს ვალდებულება, სრულად და კეთილსინდისიერად შეასრულოს საერთაშორისო ვალდებულებები

💡 **„იურიდიულად" — ყველაზე მნიშვნელოვანი სიტყვა.** თანასწორობა **ფორმალურია**, არა ფაქტობრივი. გენასამბლეაში ყველაზე პატარა და ყველაზე დიდ სახელმწიფოს **თითო ხმა** აქვს (წესდება, მუხ. 18(1)) — მაგრამ უშიშროების საბჭოში გადაწყვეტილებას მუდმივი წევრების თანხმობა სჭირდება (მუხ. 27(3) — კვ. 1). კვ. 2-ის კრიტიკაც აქედან მოდის: ფორმალური თანასწორობა **მატერიალურ უთანასწორობას** ვერ ხედავს *(OpenRewi ch.2, გვ. 43)*.

VIII. პრინციპი 7 — ვალდებულებების კეთილსინდისიერი შესრულება

2625 ამ პრინციპს **სამ დონეზე** აყალიბებს *(გვ. 124)* — კეთილსინდისიერად უნდა შესრულდეს ვალდებულებები:

1. **წესდებიდან**;
2. საერთაშორისო სამართლის **საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებიდან და ნორმებიდან** (ანუ ჩვეულებიდან);
3. **ხელშეკრულებებიდან**, რომლებიც ამ პრინციპებით ნამდვილია.

და კონფლიქტისას — **წესდების ვალდებულება უპირატესია** (შდრ. წესდება, მუხ. 103 — კვ. 2).

🔗 **კვ. 2-ის pacta sunt servanda (VCLT 26) ამ პრინციპის სახელშეკრულებო ვერსიაა.** და მისი პრაქტიკული შედეგი: **„მთავრობის შეცვლა სახელმწიფოს სახელშეკრულებო ვალდებულებებისგან არ ათავისუფლებს"**, თუ ახალ მთავრობას შეწყვეტის კანონიერი საფუძველი არ აქვს *(OpenRewi ch.6 §6.1, გვ. 166)*. *ორიგინალი:* „A change of government does not release the State from its treaty obligations, unless the new government can raise a valid ground for the termination of the treaty"

IX. ⭐ როცა პრინციპები ეჯახება: თვითგამორკვევა vs ტერიტორიული მთლიანობა

ახლა ყველაზე რთული ნაწილი. ორი პრინციპი ერთსა და იმავე დოკუმენტშია:

თვითგამორკვევა	**ტერიტორიული მთლიანობა**
„ყველა ხალხს აქვს უფლება, თავისუფლად განსაზღვროს თავისი პოლიტიკური სტატუსი" (გვ. 123)	„ტერიტორიული მთლიანობა და პოლიტიკური დამოუკიდებლობა ხელშეუხებელია" (გვ. 124)

თუ ქვეყნის ნაწილის მოსახლეობას სურს გამოყოფა — რომელი იმარჯვებს?

პასუხი 1 — თავად 2625: „safeguard clause" (დამცავი დათქმა)

> „წინა აბზაცებში არაფერი უნდა იქნეს განმარტებული როგორც ისეთი ქმედების ნებართვა ან წახალისება, რომელიც მთლიანად ან ნაწილობრივ დაანაწევრებდა ან დაარღვევდა იმ სუვერენული და დამოუკიდებელი სახელმწიფოების ტერიტორიულ მთლიანობას ან პოლიტიკურ ერთიანობას, **რომლებიც მოქმედებენ ხალხთა თანასწორუფლებიანობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის შესაბამისად** (...) და, შესაბამისად, ჰყავთ მთავრობა, რომელიც **წარმოადგენს ტერიტორიის მთელ ხალხს რასის, რწმენის ან კანის ფერის განურჩევლად**."
>
> *ორიგინალი:* „Nothing in the foregoing paragraphs shall be construed as authorizing or encouraging any action which would dismember or impair, totally or in part, the territorial integrity or political unity of sovereign and independent States conducting themselves in compliance with the principle of equal rights and self-determination of peoples as described above and thus possessed of a government representing the whole people belonging to the territory without distinction as to race, creed or colour."
>
> — *2625, გვ. 124*

წაიკითხეთ ორჯერ. ტერიტორიული მთლიანობა დაცულია — **იმ სახელმწიფოებისთვის**, რომლებიც თვითგამორკვევის პრინციპს იცავენ და ჰყავთ **მთელი ხალხის წარმომადგენელი მთავრობა**.

➜ a contrario (საპირისპიროდან): ხოლო თუ მთავრობა ხალხის ნაწილს **არ** წარმოადგენს? სწორედ ამ წაკითხვაზეა აგებული **„remedial secession"** (აღმდგენი გამოყოფის) იდეა *(OpenRewi ch.2, გვ. 59)*. მის სასარგებლოდ იმოწმებენ ალანდის კუნძულების საქმეს (1920–21), კანადის უზენაესი სასამართლოს *Re Secession of Quebec* (1998) გადაწყვეტილებას და ზოგიერთი სახელმწიფოს პოზიციას *Kosovo*-ს საქმეში.

> ⚠ **მაგრამ:** „...გამოყოფის უფლება საერთაშორისო სამართალში **ჯერ არ არის აღიარებული**."
> *ორიგინალი:* „...no right of secession has yet been recognised under international law." — *OpenRewi ch.2, გვ. 59*

პასუხი 2 — ICJ, *Kosovo*-ს საკონსულტაციო დასკვნა (2010)

გენასამბლეამ ICJ-ს ჰკითხა: შეესაბამება თუ არა საერთაშორისო სამართალს 2008 წლის 17 თებერვლის დამოუკიდებლობის ცალმხრივი დეკლარაცია? სასამართლომ 10 ხმით 4-ის წინააღმდეგ უპასუხა: **საერთაშორისო სამართალი არ დაურღვევია**. მაგრამ **როგორ** მივიდა ამ დასკვნამდე — ეს უფრო მნიშვნელოვანია:

ა) ტერიტორიული მთლიანობა — სახელმწიფოებს შორის მოქმედებს.

> „...ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპის მოქმედების სფერო **სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობებით შემოიფარგლება**."
>
> *ორიგინალი:* „the scope of the principle of territorial integrity is confined to the sphere of relations between States"
>
> — *Kosovo AO, რეზიუმე, გვ. 132*

ანუ ტერიტორიული მთლიანობა **სხვა სახელმწიფოებს** უკრძალავს ძალის გამოყენებას. ის თავისთავად **არ** არის მიმართული ქვეყნის შიგნით მყოფი ჯგუფის წინააღმდეგ.

ბ) „აკრძალული არ არის" ≠ „უფლებაა".

> „...სრულიად შესაძლებელია, რომ კონკრეტული ქმედება — მაგალითად, დამოუკიდებლობის ცალმხრივი დეკლარაცია — **არ არღვევდეს** საერთაშორისო სამართალს და ამავე დროს **არ წარმოადგენდეს მის მიერ მინიჭებული უფლების განხორციელებას**."
>
> *ორიგინალი:* „...it is entirely possible for a particular act—such as a unilateral declaration of independence—not to be in violation of international law without necessarily constituting the exercise of a right conferred by it."
>
> — *Kosovo AO, რეზიუმე, გვ. 131*

> 🔗 **კვ. 2-ის *Lotus*:** „სახელმწიფოთა დამოუკიდებლობის შეზღუდვა არ შეიძლება ივარაუდებოდეს." *Kosovo*-ში სასამართლომ იგივე ლოგიკა გამოიყენა: ეძებდა **აკრძალვას** და ვერ იპოვა. მაგრამ ამით **უფლება** არ დაუდგენია.

გ) remedial secession — სასამართლომ განზრახ არ გადაწყვიტა. სასამართლომ თქვა, რომ ამ საქმეში **„არ არის აუცილებელი"** იმის გარკვევა, ანიჭებს თუ არა თვითგამორკვევის სამართალი

სახელმწიფოს მოსახლეობის ნაწილს გამოყოფის უფლებას და არსებობს თუ არა „remedial secession" *(რეზიუმე, გვ. 132)*.

დ) როდის არის დამოუკიდებლობის დეკლარაცია უკანონო? უშიშროების საბჭოს მიერ დაგმობილ შემთხვევებში უკანონობა მომდინარეობდა

> „...არა ამ დეკლარაციების ცალმხრივი ხასიათიდან, არამედ იქიდან, რომ ისინი დაკავშირებული იყო ან იქნებოდა **ძალის მართლსაწინააღმდეგო გამოყენებასთან** ან ზოგადი საერთაშორისო სამართლის ნორმების, განსაკუთრებით კი **იმპერატიული (jus cogens) ნორმების**, სხვა უხეშ დარღვევებთან."
>
> *ორიგინალი:* „...stemmed not from the unilateral character of these declarations as such, but from the fact that they were, or would have been, connected with the unlawful use of force or other egregious violations of norms of general international law, in particular those of a peremptory character (jus cogens)"
>
> — *Kosovo AO, რეზიუმე, გვ. 132*

რა დაგვრჩა: ოთხი ფენა

#	კითხვა	პასუხი
1	აქვს თუ არა ხალხს თვითგამორკვევის უფლება?	**კი** — ყველა ხალხს (2625, გვ. 123)
2	ნიშნავს ეს **გამოყოფის** უფლებას?	კოლონიურ კონტექსტში — **კი**. სხვაგან — **აღიარებული არ არის** (OpenRewi გვ. 59); ICJ-მა **ღიად დატოვა**
3	კრძალავს თუ არა საერთაშორისო სამართალი დამოუკიდებლობის **დეკლარაციას**?	**ზოგადად — არა** (*Kosovo*, გვ. 132)
4	როდის ხდება ის **უკანონო**?	როცა დაკავშირებულია **ძალის უკანონო გამოყენებასთან** ან **jus cogens**-ის დარღვევასთან (იქვე)

🎯 **ანუ „თვითგამორკვევა vs ტერიტორიული მთლიანობა" — ცუდად დასმული კითხვაა.** 2625 თავად ამბობს: პრინციპები **„ერთმანეთის კონტექსტში"** განიმარტება. კარგი კითხვაა: **ვინ მოქმედებს, რომელი საშუალებით და ვის მიმართ?** — სახელმწიფო სახელმწიფოს წინააღმდეგ? ძალით? დაცულია თუ არა ხალხის თავისუფალი ნება?

X. 🎯 ტესტი: რომელი პრინციპი?

თითოეულ სიტუაციაში დაასახელეთ: **რომელი პრინციპი** დგას კითხვის ნიშნის ქვეშ, **რომელი ნორმა** და **რომელი საქმე** გეხმარებათ.

1. **სახელმწიფო A** სახელმწიფო B-ში მოქმედ აჯანყებულ დაჯგუფებას აფინანსებს და იარაღით ამარაგებს, რათა მთავრობა დაამხოს.
2. **სახელმწიფო C**-ს ხომალდები **D-ის ნაღმებზე** აფეთქდა. C D-ის თანხმობის გარეშე შედის D-ის ტერიტორიულ წყლებში, რათა ნაღმები ამოიღოს და მტკიცებულება შეინახოს.
3. **კოლონიური სახელმწიფო E** კოლონიის დამოუკიდებლობამდე სამი წლით ადრე კოლონიის ტერიტორიის ნაწილს გამოყოფს და იქ სამხედრო ბაზას აშენებს.
4. **სახელმწიფო F-ის ახალი მთავრობა** აცხადებს: „წინა მთავრობის დადებული ხელშეკრულება ჩვენთვის სავალდებულო არ არის."
5. **სახელმწიფო G** H-ის ტერიტორიის ნაწილს სამხედრო ძალით ანექსირებს. **სახელმწიფო I** ამ ანექსიას ოფიციალურად აღიარებს.
6. **სახელმწიფო J**-ის პარლამენტი რეზოლუციას იღებს, რომელიც **K-ის შიდა პოლიტიკას აკრიტიკებს**.

*(მინიშნება: ერთ-ერთი სიტუაცია **საერთოდ არ არის** დარღვევა.)*

გადამოწმების კითხვები

წყაროები და სისტემა

1. რით განსხვავდება წესდების **მუხ. 1** და **მუხ. 2**? სად არის თვითგამორკვევა და რატომ?
2. ვის უკრძალავს ჩარევას წესდების **მუხ. 2(7)**? სად არის **სახელმწიფოების** მიერ ჩარევის აკრძალვა?
3. რატომ ავალდებულებს 2625 სახელმწიფოებს, თუ გენასამბლეის რეზოლუციები სავალდებულო არ არის? (კვ. 2)
4. რას ნიშნავს, რომ 2625 **„კენჭისყრის გარეშე"** მიიღეს? რატომ არის ეს მნიშვნელოვანი opinio juris-ისთვის?
5. რას ამბობს 2625-ის General Part პრინციპების **ურთიერთმიმართებაზე**?

პრინციპები

6. ⭐ **Corfu Channel:** ალბანეთი პასუხისმგებელია 45 მეზღვაურის დაღუპვისთვის. რატომ **დაარღვია** მაინც დიდმა ბრიტანეთმა საერთაშორისო სამართალი?
7. რა **ორი** ელემენტი სჭირდება „ჩარევას" *Nicaragua*-ს მიხედვით? რატომ არ არის კრიტიკა ჩარევა?
8. 2625-ის რომელი დებულება აკავშირებს მას მონტევიდეოს მუხ. 11-თან (კვ. 1)?
9. რატომ ამბობენ, რომ თანამშრომლობის პრინციპი ყველაზე „რბილია"? რომელი **ზმნა** მიუთითებს ამაზე?
10. რას ნიშნავს, რომ სუვერენული თანასწორობა **„იურიდიულია"**? მოიყვანეთ მაგალითი, სადაც ის **ფაქტობრივად** არ მოქმედებს.
11. გათავისუფლდება თუ არა სახელმწიფო ხელშეკრულებისგან **მთავრობის შეცვლით**?

თვითგამორკვევა

12. რატომ ამბობენ, რომ თვითგამორკვევა სუვერენიტეტს „ლეგიტიმაციას აძლევს და ეჭვქვეშაც აყენებს"?
13. ჯენინგსი: „ხალხს არ შეუძლია გადაწყვეტილების მიღება, სანამ ვინმე არ გადაწყვეტს, ვინ არის ხალხი". ახსენით **ethnos** და **demos**.
14. ჩამოთვალეთ თვითგამორკვევის განხორციელების **ფორმები** 2625-ის მიხედვით. არის თუ არა დამოუკიდებლობა ერთადერთი?
15. ⭐ წაიკითხეთ **safeguard clause**. რომელი სახელმწიფოების ტერიტორიულ მთლიანობას იცავს ის **პირდაპირ**? რა არგუმენტი გამოჰყავთ მისგან საპირისპირო წაკითხვით?
16. ⭐ ***Kosovo* (2010):** რას ნიშნავს, რომ ტერიტორიული მთლიანობა „სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობებით შემოიფარგლება"? და რატომ **არ** ნიშნავს დასკვნა „არ დაურღვევია", რომ კოსოვოს **გამოყოფის უფლება** ჰქონდა?
17. როდის არის დამოუკიდებლობის დეკლარაცია **უკანონო** *Kosovo*-ს მიხედვით?
18. ⭐ ამოხსენით **X ნაწილის ტესტის** ექვსივე სიტუაცია.

წყაროები

წყარო	გამოყენებული ნაწილი	ლიცენზია
გაეროს წესდება (1945)	მუხ. 1(2), 2(1)–(7), 51, 103	ოფიციალური დოკუმენტი
GA Res. 2625 (XXV), 24.10.1970 — მეგობრული ურთიერთობების დეკლარაცია (UN GAOR, 25th Session, Suppl. 28)	გვ. 121–124 — შვიდივე პრინციპი, General Part	ოფიციალური დოკუმენტი (გაერო)
UN Audiovisual Library of International Law — 2625-ის პროცედურული ისტორია	გვ. 1–3	© United Nations, 2011 — სასწავლო მითითება
ICJ-ის ოფიციალური რეზიუმეები (ST/LEG/SER.F/1 და Add.5)	*Corfu Channel* (გვ. 5–7) · *Nicaragua* (165) · *Kosovo* AO (131–132)	ოფიციალური დოკუმენტი (გაერო)
OpenRewi / Routledge 2024, ch.2 §2.2 „Consent" (S. González Hauck) · §2.4 „Self-Determination" (M. Bak McKenna)	გვ. 43, 54–60	**CC-BY-SA 4.0**
OpenRewi / Routledge 2024, ch.6 §6.1 „Treaties" (T. Fiskatoris, M. Svicevic)	გვ. 166	**CC-BY-SA 4.0**

ℹ️ **ციტატების შესახებ.** GA Res. 2625-ის ოფიციალური ტექსტი ხელმისაწვდომია მხოლოდ სკანირებული სახით; ყველა ციტატა შემოწმებულია გვერდის ორიგინალ გამოსახულებაზე. ICJ-ის საქმეებიდან ციტატები აღებულია გაეროს **ოფიციალური რეზიუმეებიდან**. ინგლისური ციტატების ქართული თარგმანი ლექტორისაა; ორიგინალი მოცემულია სიტყვასიტყვით.

ℹ️ **ლიცენზია.** ეს დარიგება ეყრდნობა ღია ლიცენზიის (CC-BY-SA 4.0) მქონე და ოფიციალურ წყაროებს, ამიტომ თავისუფლად შეგიძლიათ მისი გამოყენება და გავრცელება — იმავე ლიცენზიის შენარჩუნებითა და წყაროს მითითებით.

სილაბუსის სახელმძღვანელოები (ალექსიძე, Shaw) საავტორო უფლებით არის დაცული: აქ ისინი მითითებულია **მხოლოდ ბიბლიოგრაფიულად**, ტექსტი არ ქვეყნდება. იხილეთ უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში ან ARGUS-ში.